

notes 27_2025
konserwatorski

Redaktor naczelny

Joanna Ważyńska

Komitet redakcyjny

Ewa Potrzebnicka – przewodnicząca

dr hab. Marzenna Ciechańska

dr hab. Elżbieta Jabłońska

dr Władysław Sobucki

Bogdan Filip Zerek

Projekt okładki **Waldemar Koralewski | Portlab**

Projekt wnętrza **Waldemar Koralewski, Ewa Dajksler | Portlab**

Redakcja i korekta **Agnieszka Konopka**

Tłumaczenie artykułu Diany Długosz-Jasińskiej **Magdalena Ochmańska-Rajch**

Skład **Andrzej Dybowski**

Copyright © Biblioteka Narodowa, Warszawa 2025

ISSN 2657-3083 (publikacja w wersji elektronicznej)

ISSN 1509-5681 (publikacja w wersji drukowanej)

Nakład 200 egz.

Kroje pisma

Utopia, Zaluski

Biblioteka Narodowa

al. Niepodległości 213

02-086 Warszawa

www.bn.org.pl

notes 27_2025 konserwatorski

Biblioteka Narodowa
Warszawa 2025

Spis rzeczy

9 — Od Redakcji

Polityka ochrony i konserwacji zbiorów

- 15 — Dwadzieścia lat odkwaszania zagrożonych zasobów z XIX i XX wieku
w Bibliotece Narodowej
Władysław Sobucki
- 23 — Zmiany metod prac konserwatorskich w Bibliotece Narodowej.
Uregulowania prawne, praktyka dawniej i dziś
Ewa Potrzebnicka

Fizyka, chemia i mikrobiologia w ochronie i konserwacji zbiorów

- 49 — Japoński papier drukowy kyokushi – historia i metody produkcji
Część 2. Wytwórcy prywatni i recepcja w krajach Zachodu
Ewa Sobiczewska
- 87 — Najcenniejsze rękopisy Muzeum Fryderyka Chopina: ocena stanu
zachowania zbioru i problemy konserwatorskie w świetle wyników
pomiarów pH papieru
Diana Długosz-Jasińska
- 113 — The most valuable manuscripts of the Fryderyk Chopin Museum:
an assessment of the collection's state of preservation and
conservation problems in light of the paper's pH measurement results
Diana Długosz-Jasińska

Historia, badania i konserwacja fotografii

- 141 — Metoda kolodionowa w tworzeniu negatywów fotograficznych
Radosław Brzozowski, Izabela Zajęc
- 183 — Metody wywołania srebrnego obrazu fotograficznego w XIX wieku
Radosław Brzozowski, Izabela Zajęc

Z praktyki konserwatora

- 219 — Friedrich Kaufmann (1847–1928) – elblązanin, znawca grzybów
na terenie Prus, badacz roślin, nauczyciel z pasją
Katarzyna Ruta

Konferencje, warsztaty, wydarzenia

- 243 — Kalendarium wydarzeń 2025
Agata Lipińska, Joanna Ważyńska
- 256 — Józef Charytoniuk. Wspomnienie
Marzenna Ciechańska, Ewa Potrzebnicka, Władysław Sobucki

- 264 — Noty o Autorach

Contents

9 — Editor's Note

Preservation and Conservation Policy

15 — Twenty years of deacidification of endangered 19th and 20th-century resources at the National Library

Władysław Sobucki

23 — Changes in the methods of conducting conservation works at the National Library

Ewa Potrzebicka

Physics, Chemistry and Microbiology in Preservation and Conservation

49 — Japanese Kyokushi printing paper – history and production methods Part II: Private manufacturers and reception in Western countries

Ewa Sobiczewska

113 — The most valuable manuscripts of the Fryderyk Chopin Museum: an assessment of the collection's state of preservation and conservation problems in light of the paper's pH measurement results

Diana Długosz-Jasińska

History and Conservation of Photography

141 — Collodion method in the creation of photographic negatives

Radosław Brzozowski, Izabela Zajęc

183 — Methods of developing silver photographic images in the 19th century

Radosław Brzozowski, Izabela Zajęc

From a Conservator's Practice

- 219 — Friedrich Kaufmann (1847–1928) – an Elbląg resident, an expert on fungi in Prussia, a plant researcher, a passionate teacher
Katarzyna Ruta

Conferences, Workshops, Events

- 243 — Calendar of Events in 2025
Agata Lipińska, Joanna Ważyńska
- 256 — Memory of Józef Charytoniuk
Marzenna Ciechańska, Ewa Potrzebnicka, Władysław Sobucki
- 264 — About Authors

Oddajemy do rąk Czytelników najnowszy tom „Notesu Konserwatorskiego”. W bieżącym numerze po raz kolejny powraca problematyka odkwaszania na masową skalę zbiorów XIX- i XX-wiecznych. Temat ten jest regularnie przywoływany na naszych łamach, a wraz z upływem czasu poddawany oglądowi z coraz to nowych perspektyw. W 2025 roku mija ćwierć wieku od rozpoczęcia wdrażania Wieloletniego Programu Rządowego na lata 2000–2008 „Kwaśny papier. Ratowanie w skali masowej zagrożonych polskich zasobów bibliotecznych i archiwalnych”. Z tej okazji Władysław Sobucki podejmuje próbę podsumowania efektów odkwaszania osiągniętych w Bibliotece Narodowej w latach 2005–2024.

W 2025 roku podczas XXIX Spotkań Konserwatorskich „Sztuka Konserwacji” w Pałacu Rzeczypospolitej odbyła się sesja poświęcona zmianom metodologii w konserwacji zbiorów bibliotecznych. W czasie konferencji Ewa Potrzebnicka zaprezentowała referat, który następnie stał się przyczynkiem do napisania artykułu. Autorka prześledziła historyczne przemiany zachodzące w podejściu do ochrony zabytków, związane między innymi ze zmianami prawodawczymi. Przy tej okazji zwróciła szczególną uwagę na niedostateczną, jej zdaniem, ochronę autentyzmu zabytków dziedzictwa piśmienniczego.

Ewa Sobiczewska kontynuuje temat japońskiego papieru drukowego *kyokushi*. Jest to druga część obszernego opracowania, rozpoczętego w zeszłorocznym numerze „Notesu Konserwatorskiego”. Autorka przedstawia historię wprowadzenia papieru japońskiego na rynek europejski, początki jego wykorzystania w Europie oraz popularność wśród artystów tworzących na podłożu papierowym. Tekst zapewnia również wyjątkową możliwość zagłębienia się w technologiczne szczegóły wytwarzania tego papieru na przestrzeni XIX wieku w Japonii. Artykułowi towarzyszy obszerna bibliografia tematu.

Na szczególne zaanonsowanie zasługuje ogromnie interesujące opracowanie przygotowane przez Dianę Długosz-Jasińską. Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie posiada największą na świecie kolekcję chopinianów, w tym rękopisy muzyczne, listy, szkice i rysunki Chopina. Te bezcenne zbiory otoczone były od wielu lat opieką konserwatorską, regularnie kontrolowany jest ich stan zachowania. Do systematycznie przeprowadzanych prac konserwatorskich angażowano znakomitych konserwatorów-profesjonalistów. W 2023 roku przeprowadzono szczegółowe pomiary pH obiektów. Zestawienie i porównanie wyników pokazuje zmiany zachodzące w papierowych podłożach w zależności od zastosowanych środków odkwaszających i sposobu ich aplikacji oraz dostarcza konkretnych danych do projektowania działań ochronnych na przyszłość.

Ze względu na przynależność zbiorów Muzeum Fryderyka Chopina do światowego dziedzictwa artykuł ten został zaprezentowany w całości również w języku angielskim.

Radosław Brzozowski i Izabela Zając są autorami dwóch artykułów o historycznych technikach fotograficznych. Teksty przedstawiają bardzo specjalistyczne zagadnienia technologiczne. W pierwszym z nich zaprezentowane zostały metody wywołania obrazu srebrowego, a w kolejnym – technologie światłoczułych materiałów negatywowych na podłożu szklanym. Szczegółowa znajomość przedstawianych zagadnień pozwala autorom na uporządkowanie wiedzy z zakresu historycznych procesów fotograficznych. Artykuły te powinny szczególnie zainteresować opiekunów zbiorów i konserwatorów, dla których ważne jest prawidłowe rozpoznanie obiektów podlegających ochronie czy

konserwacji. We wnioskach Autorzy podejmują próbę odpowiedzi na pytanie, jakie znaczenie może mieć różnorodność procesów wywoływania fotografii dla jej trwałości czy możliwości identyfikacji w przyszłości. Należy również podkreślić występowanie odniesień do interesującej literatury w tekście i bibliografii każdego z artykułów.

Zbiory zabytkowe Biblioteki Elbląskiej były już kilkakrotnie tematem artykułów zamieszczanych na łamach „Notesu Konserwatorskiego”. W ostatnim czasie księgozbiór elbląski powiększył się o kolejne wyjątkowe obiekty, tematycznie powiązane z regionem – kolekcję eksponatów biologicznych – tablice anatomiczne, grafiki, plansze rysunkowe i litograficzne. Katarzyna Ruta przytacza historię odnalezienia tych obiektów, a także poszukiwań i badań nad postacią autora plansz botanicznych, Friedricha Kaufmanna. Nowa kolekcja stała się również inspiracją do przygotowania w 2025 roku wystawy „Królestwa roślin i grzybów w zabytkowych drukach Biblioteki Elbląskiej”.

Agata Lipińska i Joanna Ważyńska przygotowały coroczny przegląd najciekawszych wydarzeń, konferencji i spotkań poświęconych tematyce konserwacji, badań i ochrony zabytkowego dziedzictwa.

W styczniu 2024 roku odszedł Józef Charytoniuk, artysta, konserwator, dydaktyk, od 1982 roku kierownik pracowni konserwatorskiej, a następnie Zakładu Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych BN. Jednym z jego zawodowo-twórczych dokonań było zaprojektowanie i organizacja nowoczesnej pracowni konserwacji w nowym gmachu Biblioteki Narodowej. Znajomość z Józefem Charytoniukiem była inspirująca dla wielu osób, co wspominają jego przyjaciele i współpracownicy.